

81669/1
2172/42
Lit. 2.50

SCHREINER - BEZJAKOVA

SLOVENSKA
JEZIKOVNA VADNICA

ZA TESNO ZDRUŽENI POUK

V SLOVNICI, PRAVOPISJU IN SPISJU

V PETIH ZVEZKIH

DRUGI ZVEZEK

ZA TRETJE ŠOLSKO LETO

5. V BISTVU NEIZPREMENJENA, A POPRAVLJENA IZDAJA

PRIRENIL:

DR. I. BEZJAK

ODOBRILLO MINISTRSTVO PROSVETE Z RAZPISOM Z DNE 22. NOV. 1927.

o. n. br. 79.867.

Kazalo.

	Str.
I. Predvaje.	
A. Odstavek, stavek, beseda, zlog, glasnik	3
B. Glasniki	3
C. Naglasna znamenja (naglasiki)	4
II. Samostalnik.	
A. Kaj so samostalniki	4
a) Imena oseb, stvari in reči. b) Krstna in rodbinska imena.	
c) Imena dežel, mest, trgov in vasi. č) Imena prebivalcev mest,	
trgov in vasi. d) Imena gorovij, gor, hribov, rek, potokov in	
jezer. (Pisanje velikih začetnic.)	
B. Spol samostalnikov. (Pisanje velikih začetnic)	6
C. Izpeljava ženskih samostalnikov iz moških	8
C. Število samostalnikov.	
a) Ednina, dvojina in množina moških samostalnikov.	10
b) " " " " ženskih " (g, k)	12
c) " " " " srednjih " (b, p)	13
d) " " " " " (d, t)	15
D. Manjšalne besede.	
a) Manjšalne besede iz samostalnikov moškega spola	15
b) " " " ženskega spola	16
c) " " " srednjega spola	16
č) " " " kot sladka ali ljubezna imena	16
E. Pripona „ar“. (Kratki spisi.)	16
III. Pridevnik.	
A. Kaj so pridevniki.	
a) Kakšne so osebe, stvari in reči. (Kratki opisi po kakovosti.)	17
b) Čigave so osebe, stvari in reči	18
B. Izpeljava pridevnikov iz samostalnikov.	
a) Pripona „ov“ (ova, ovo) in „ev“ eva, evo)	20
b) Pripona „in“ (ina, ino) (z, s)	20
C. Spol pridevnikov	21
C. Število pridevnikov. (ž, š)	22
D. Stopnjevanje pridevnikov	23
E. Izpeljava samostalnikov iz pridevnikov.	
a) Pripona „lk“ in „ica“	24
b) " „ec“ in „ka“	24
c) " „ost“, „ota“ in „oba“	25
Kratki opisi	25
IV. Glagol.	
A. Kaj je glagol. (v, f; zveneči in nemi soglasniki)	26
B. Število in oseba glagola	27
C. Čas glagola	29
C. Izpeljava glagolov	32
D. Sestava glagolov	33
(l, lj; nj; kratke povesti).	33
V. Osebni zaimek	35
(Kratki listki.)	
I. Stavek.	
a) Določni glagol	38
b) Najkrajši stavek	39
c) Povedek	39
č) Osebek	40
d) Osebkova beseda	40

133847

030019812

I. Predvaje.

A. Odstavek, stavek, beseda, zlog, glasnik.

Ponovitev. 1. Kako je navadno razdeljen daljši spis? — 2. Iz česa sestoji odstavek? Iz česa stavek? Iz česa beseda? Iz česa zlog? — 3. Kakšne stavke razločujemo po govornem načinu? (Povedne i. t. d.)

1. Razstavi . . . berilo . . . na odstavke, odstavke na stavke, povedi o vsakem stavku, kakšen je po govornem načinu! (Povedni, vprašalni, klicalni, velelni ali želelni?) Razstavi dalje stavke na besede, besede na zloge, zloge na glasnike!*

B. Glasniki.

Imena glasnikov so:

aA, bB, cC, čČ, dD, eE, fF, gG, hH, iI, jJ, kK,
A, Be, Ce, Če, De, E, Ef, Ge, Ha, I, Je, Ka,
lL, mM, nN, oO, pP, rR, sS, šŠ, tT, uU, vV, zZ, žŽ
El, Em, En, O, Pe, Er, Es, Še, Te, U, Ve, Ze, Že.

Pomni: **Ta vrsta glasnikov oziroma črk se imenuje „abeceda“.**

2. Prepiši malo in potem veliko abecedo in podčrtaj samoglasnike! Nauči se abecede na pamet!

r.

Vrtnar dela na vrtu. Krt živi pod zemljo. Na mizi je bel prt. Smrt je vsakemu gotova. Sveti krst je prvi zakrament. Črešnja je rdeča. Rjav konj je rjavec. Rženi kruh je tečen. Voz drdra po kameniti cesti.

Pomni: **V nekaterih besedah velja r kot samoglasnik.**

3. Prepiši iz gornjih stavkov besede s samoglasnikom r!

4. Grm, grmeti, grd, trd, krv, zrno, zrnat, metrski, rž, ržen, rdečica, rdečkast, mrlič, vrtni, jedrnat, sestrski, drva, prvi, vrč, strd. — Rabi te besede v stavkih! Prepiši jih!

* Te vaje se ponavljajo po potrebi:

C. Naglasna znamenja (naglasiki).

a)

Zvečer se pes in petélin pogovoríta takó, da bo spál petélin na drevésu, pes pa spóday v dúplu.

Ko pa petélin po svóji navádi zapóje, se zbudí lisíca ter ga prósi, naj skóči z drevésa, ker ga želi zavóljo njegóvega tólikanj prijétnega glasú lepó objéti.

Pomni: **V govoru poudarjamo navadno nekatere samoglasnike (zloge) močneje nego druge. Tak zlog ima poudarek ali naglás. 2. Včasí pišemo na samoglasnik, ki ima naglás, posebno znamenje (naglasno znamenje ali naglasek) (').**

b)

Oče te kličejo, pridi précej. — Moj brat je precéj velik. Učenec je sédel na svoje mesto. Učenec je sedél na svojem mestu. Triglav je visoka góra. Na Gorenjskem je veliko visokih gorá. Učenec se rad učí. Učenec úči se rad!

Večno slavo Ti pojémo
z nami naj Te vse časti;
hvalo Tebi vsi dajémo
zá vse, kar smo slišali.

Pomni: 1. **Z naglasom razločujemo pomen enako se glasečih besed.** 2. **V pesmih pišemo naglaske, če je treba besede drugače naglašati, nego je sicer navadno.** 3. **Navadno ne pišemo nobenih naglaskov.** 5. **Poišči v različnih pesmih čitanke besede, ki imajo naglaske!**

II. Samostalnik.

A. Kaj so samostalniki.

a) **Imena oseb, stvari in reči:** knjiga, klop, miza, omara, kreda, oder, zvezek, podoba, stol, učitelj, učenec; drevo, cvetica, hrast, smreka, grm, gliva, ptica, kos, kukavica, zajec, lisica, žival; hiša, šola, ulice, stolp, lipa, kmet, kmetica, hlapec, krava, vol, tele.

Pomni: **Imena oseb, stvari in reči so samostalna imena ali samostalniki (sam.).**

6. Prepiši gorenje samostalnike in jih razstavi na zloge! Na pr. U-če-nec. — 7. Napiši po 10 samostalnikov, ki pomenijo osebe, stvari, ali reči a) na polju, b) v hiši, c) dele človeškega telesa! Na pr.: Na polju so: zemlja, kamen, trava i. t. d.

b) Krstna in rodbinska imena.

Moška krstna imena: Janez, Branko, Ciril, Stanko, Vojteh, Peter, Florijan, Sava. — Ženska krstna imena: Marija, Barbara, Ljudmila, Stanislava, Anica, Olga, Pavlina. — Rodbinska imena: Vodnik, Prešeren, Miklošič, Slomšek, Gregorčič, Stritar, Tomšič, Zupančič.

Krstna in rodbinska imena pišemo z veliko začetnico.

8. Prepiši gorenja krstna in rodbinska imena in jih razstavi na zloge! — 9. Napiši 10 moških in 10 ženskih krstnih in 10 rodbinskih imen! Razstavi jih na zloge!

c) Imena dežel, mest, trgov in vasi.

Imena dežel: Kranjska, Štajerska, Koroška, Primorska. — Imena mest: Beograd, Zagreb, Ljubljana, Kranj, Kamnik, Maribor, Celje, Ptuj, Ljutomer, Gorica, Trst, Koper, Celovec, Beljak. — Imena trgov: Žužemperk, Vrhnika, Braslovče, Šoštanj, Cirkno, Kobarid, Tolmin, Vipava, Sežana. — Imena vasi: Moravče, Vrba, Velike Lašče, Ruše, Ponikva, Slivnica, Dobrla vas, Globasnica, Komen.

Tudi imena dežel, mest, trgov in vasi pišemo z veliko začetnico.

10. Prepiši gorenja imena mest, trgov in vasi in jih razstavi na zloge! („lj“ velja za en soglasnik; torej razstavi: Celje!) — 11. Napiši na pamet imena mest, trgov in vasi, kolikor jih poznaš!

č) Imena prebivalcev mest, trgov in vasi.

Ljubljančan je prebivalec Ljubljane. Mariborčan je prebivalec Maribora. Vipavčan je prebivalec Vipave.

Kdo je Kranjčan, Kamničan, Celjan, Ptujčan, Goričan, Tržačan, Koperčan, Celovčan, Beljačan, Žužemperčan, Vrhnčan, Braslovčan, Ljutemerčan, Šoštanjčan, Kobaridčan, Tolminčan, Sežančan, Moravčan, Laščan, Rušan, Ponikvan, Slivničan, Dobrlavaščan, Globasničan, Komenčan?

Tudi imena prebivalcev mest, trgov in vasi pišemo z veliko začetnico.

12. Prepiši gorenja imena prebivalcev mest, trgov in vasi in jih razstavi na zloge! („šč“ velja za en glasnik ter se veže z nastopnim samoglasnikom.) — 13. Napiši imena prebivalcev tistih mest, trgov in vasi, katerih imena si napisal v 10. nalogi!

d) Imena gorovij in gor, hribov, rek, potokov in jezer.

Imena gorovij in gor: Pohorje, Triglav, Kras, Alpe, Črna prst, Velika Kapa. — Imena hribov: Slovenske gorice, Haloze, Golovec i. t. d. — Imena rek: Sava, Drava, Mura, Soča, Ljubljanica i. t. d. — Imena potokov: Pesnica, Ščavnica, Bistrica i. t. d. — Imena jezer: Blejsko jezero, Bohinjsko jezero, Cirkniško jezero i. t. d.

Tudi imena gorovij in gor, hribov, rek, potokov in jezer pišemo z veliko začetnico.

14. Prepiši gorenja imena gorovij in gor, hribov, rek, potokov in jezer! — 15. Zapiši imena gorovij in gor, hribov, rek, potokov in jezer, ki jih poznaš!

Pomni: **Z veliko začetnico pišemo: 1. krstna in rodbinska imena; 2. imena dežel, mest, trgov in vasi; 3. imena prebivalcev mest, trgov in vasi; 4. imena gorovij in gor, hribov, rek, potokov in jezer.**

B. Spol samostalnikov.

a)

Samostalniki, ki pomenijo moške osebe: učenec, hlapec, pastir, kmet, gospodar, krojač, mesar, brat.

Samostalniki, ki pomenijo moške osebe, so moškega spola (sam. moš. sp.).

16. Prepiši gorenje samostalnike moškega spola! — 17. Napiši 10 samostalnikov moškega spola!

b)

Samostalniki, ki pomenijo ženske osebe: učenka, dekla, pastirica, kmetica, gospodinja, šivilja, sestra.

Samostalniki, ki pomenijo ženske osebe, so ženskega spola (sam. žensk. sp.).

18. Prepiši gorenje samostalnike ženskega spola! — 19. Napiši 10 samostalnikov ženskega spola!

c)

Učenec (on) je priden. Hlapec (on) streže živini. Kmet (on) je pobožen. Gospodar (on) je skrben. — Učenka (ona) je pridna. Dekla (ona) streže živini. Kmetica (ona) je pobožna. Gospodinja (ona) je skrbna.

Namesto samostalnikov moškega spola lahko staviš besedico „on“; namesto samostalnikov ženskega spola lahko staviš besedico „ona“.

č)

Imena stvari in reči: vol, maček, petelin, krava, koza, raca; — klobuk, miza, goba nož, omara, kreda, svinčnik.

Vol (on) je domača žival. Maček (on) se greje na solncu. Petelin (on) na vse zgodaj poje. Krava (ona) je na paši. Koza (ona) je koristna žival. Raca (ona) rada plava. Klobuk (on) je črn. Miza (ona) je štirioglata. Goba (ona) je mokra. Nož (on) je oster. Omara (ona) je nova. Kreda (ona) leži na mizi. Svinčnik (on) je špičast.

Namesto imen nekaterih stvari ali reči se lahko stavi „on“, namesto nekaterih pa „ona“. Nekateri samostolniki, ki pomenijo stvari ali reči, so moškega, nekateri pa ženskega spola.

Pomni: 1. **Moškega spola so vsi samostalniki, namesto katerih lahko staviš besedico „on“.** 2. **Ženskega spola so vsi samostalniki, namesto katerih lahko staviš besedico „ona“.**

20. Določi spol teh-le samostalnikov: pes, sol, knjiga, zvezek, tabla, sluga, vojak, suknja, prst, klop, voda, čevljar, vas, cerkev, duhovnik, prijatelj, gozd, zajec, golob, pastirica, nos, bukev, roža!

Bog; Bog Oče, Sin in sv. Duh; Gospod (= Bog); Odrešenik; Zveličar; sv. Trojica; sv. Rešnje Telo; prečista Devica; sv. Mati; nebeška Kraljica; Božič; sv. Trije kralji; Svečnica; Velika noč; Duhovo. Tudi te besede se pišejo z veliko začetnico. — 21. Prepiši te besede!

d)

Imena mladih bitij: dete, dekle, jagnje, tele, žrebe.

Dete (ono) je bolno. Dekle (ono) je pobožno. Jagnje (ono) je belo. Tele (ono) je že veliko. Žrebe (ono) je živahno.

Samostalniki, ki pomenijo mlada bitja, so srednjega spola (sred. sp.). — *Namesto samostalnikov srednjega spola lahko stavimo besedico „ono“.*

Imena stvari in reči: okno, solnce, pero, ravnilo, drevo, oralo, lice, ogledalo, berilo.

Okno (ono) je visoko. Solnce (ono) toplo sije. Pero (ono) je novo. Ravnilo (ono) je prekratko. Drevo (ono) je košato. Oralo (ono) je koristno. Lice (ono) je okroglo. Ogledalo (ono) je iz stekla. Berilo (ono) je lepo.

Tudi namesto imen mnogih stvari in reči lahko stavimo besedico „ono“. Mnogi samostalniki, ki pomenijo stvari in reči, so srednjega spola.

Pomni: Srednjega spola so vsi samostalniki, namesto katerih lahko stavimo besedico „ono“.

22. Napiši 10 samostalnikov srednjega spola!

e)

Pomni: 1. Spol samostalnikov je trojen: moški, ženski in srednji spol. — 2. Moškega spola so tisti samostalniki, namesto katerih lahko stavimo besedico „on“. — 3. Ženskega spola so tisti samostalniki, namesto katerih lahko stavimo besedico „ona“. — 4. Srednjega spola so tisti samostalniki, namesto katerih lahko stavimo besedico „ono“.

23. Določi spol teh-le samostalnikov: jed, mlečnica, sosed, dvorišče, kuhinja, omara, sluga, lonec, med, kruh, soseda, okno, testo, Bog, stena, jabolko, puščava, oko, starejšina, lice, vodja, jedilo, ognjišče, cerkev, gospod, kosilo, kralj, gospa, vojak, riba, metulj, jagnje, mesto, vrabec, sodišče.

C. Izpeljava ženskih samostalnikov iz moških.

a)

Mesár — mesarica; — vrtnár — vrtnarica; — rómar — rómarica.

Pomni: Iz mnogih moških samostalnikov tvorimo ženske, ako jim dostavimo (pripnemo) končnico (pripono) „ica“.

24. Tvorí tako ženske samostalnice iz teh-le moških: mlinar, klobučár, kravár, ovčár, vratár, zlatár, kralj, továriš, kmet, tat; učitelj, prijátelj, pisátelj, voditelj, reditelj; Korošec. Rabi besede v stavkih!

b)

Ljubljánčan — Ljubljánčanka,
Maribórcan — Maribórcanka.

Pomni: **Tudi s pripono „ka“ tvorimo ženske samostalnice iz moških.**

25. Tvorí ženske samostalnice s pripono „ka“ iz imen prebivalcev mest i. t. d.! (Glej str. 5.!) Tvorí ravno tako ženske samostalnice iz teh-le moških: meščan, tržan, vaščan, gorjan, modrijan! Napiši te ženske samostalnice in jih razstavi na zloge!

c)

Graščak — graščakinja,
divjak — divjakinja.

Pomni: **Tudi s pripono „inja“ tvorimo ženske samostalnice iz moških**

26. Tvorí ženske samostalnice iz teh-le moških: junak, korenjak, poštenjak, prostak, rojak, težak; svak, gospod! Rabi jih v stavkih!

27. Prepiši te-le samostalnice in določi njih spol! Na pr.: lonec (moš. sp.), skleda (žensk. sp.), olje (sred. sp.).

a) reči v kuhinji: lonec (pisker), čeber, pomijnjak (pomilnica ali pomijalnik), vrč, steklenica, kozarec, čaša (kupica), vilice, ognjišče, motič, svetilnik, luč, svetiljka, olje, stenj (duša), dišava, sol, omara, prt, ponev, skleda, krožnik, taca, skodelica, zdelica (čáška), ročka (konva, bokára), podstavek, žlica, nož, poper, kis (ocet, jesih), cimet (sladka skorjica), kotel, pipa.

b) Reči v kleti: mleko, sir, sadje, vino, zelenjava, olje, meso, klobasa, gnjat, drva, kljuka (kavelj), kamen, sod, deska, kis, smetana, maslo, krompir, prémog.

c) Reči in stvari v hlevu: zabož, metla, korito, gare, jasli, seno, trava, svetilnica, uzda, vojka, vajet, povodec, ščet, stelja (nastel) gnoj, lestvica, konj, vol, osel, krava, tele, ovca, svinja, gos, pav, raca, drog, lanec (veriga), slama, petelin, kokoš, kura, koza, kozel, jagnje, sedlo, konjska oprava, krma, česalo (čohalo, čohalnik), češelj.

č) Reči na skednju: voz, plug, lestvica, grablje, vile, žito, rž, ječmen, oves, pšenica, trava, seno, zrnje, detelja, slama, otava, rezanica (rez), samokolnica (samotežnica, tolige), brana (zobača), cepi, vejača (vejalnica, velnica), mlatilnica, rešeto, valjar.

28. Napiši na pamet: *a)* hišno opravo, *b)* kuhinjsko opravo, *c)* hlevno opravo, *č)* poljsko orodje, *d)* domače živali, *e)* jestvine, *f)* oblačila!

29. **Konj.** Konj domača žival. Glava podolgovata. Oči velike. Ušesa koničasta. Vrat zakrivljen. Na vratu griva. Telo gibčno. Rep dolg. Telo z dlako pokrito. Dlaka kratka in gladka. Noge dolge in čedne. Na nogi kopito. Konj (jesti: seno, oves in slamo). Konj (vlačiti: voz, plug in brano); nositi (jezdec). Konjska dlaka (sedlar rabiti). Konj zelo koristen. Napravi stavke iz teh besed! — 30. Napiši na pamet stavke o konju! — 31. Napiši slične stavke o psu!

Č. Število samostalnikov.

Pomni: 1. **Ako kaj povemo o eni osebi, stvari ali reči, stoji samostalni v ednini (edn.).** 2. **Ako kaj povemo o dveh osebah, stvareh ali rečeh, stoji samostalni v dvojini (dvoj.).** 3. **Ako kaj povemo o mnogo (več ko dveh) osebah, stvareh ali rečeh, stoji samostalni v množini (množ.).**

a) **Ednina, dvojina in množina moških samostalnikov.**

1.

Naš **travnik** je že zelen. Naša **travnika** sta že zelena. Naši **travniki** so že zeleni.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
travnik	travnika	travniki

32. Napravi iz naslednjih besed stavke: *a)* v ednini, *b)* v dvojini, *c)* v množini; podčrtaj samostalnike v ednini, dvojini in množini!

Konj (pasti se na paši). Potok (močno šumeti po dežju). Tovariš (igrati se z menoj). Tulipan (lepo cvesti na vrtu). Kralj (milosten gospodar). Ptič (razveseljevati nas z milim petjem). Metulj (lepo pisan). Oblak (zakrivati modro nebo). Moj prijatelj (zvest). Naš učitelj (prijazen). Rešitelj (hvalo dobiti). Kovač (kovati železo). Jezdec (imeti bistrega konja). — 33. Tvorí ednino, dvojino in množino nastopnih samostalnikov: jelen, koren, plamen, mrtvec, zvonik, jazbec, prostor, večer, ribič, mladenič, apostol, angel, okvir, otrok (množ. otroci)!)

2.

Zajec rad zahaja v zelnik. **Zajca** rada zahajata v zelnik. **Zajci** radi zahajajo v zelnik.

<i>Ednina</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
zajec	zajca	zajci.

34. Tvori ravno tako dvojino in množino naslednjih samostalnikov: pevec, lovec, posel, jarem, ogenj, deček, pajek, starček, steber, sveder, pes (**psa, psi**), čevelj, krhelj, krempelj, parkelj, štrukelj, kašelj, vrabelj, žrebelj! Rabi te samostalnike v stavkih!

3.

Gospodar ima mnogo skrbi. **Gospodarja** imata mnogo skrbi. **Gospodarji** imajo mnogo skrbi.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
gospodar	gospodarji	gospodarja.

35. Tvori ravno tako dvojino in množino naslednjih samostalnikov: mlinar, ovčar, kravar, mizar, tesar, mesar, gozdar, pisar, lopar, denar, dinar, mehur, pastir, doktor! Rabi te samostalnike v stavkih!

4

Kmet je delaven. **Kmeta** sta delavna. **Kmetje** (kmeti) so delavni.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
kmet	kmeta	kmetje (kmeti).

36. Tvori istotako dvojino in množino naslednjih samostalnikov: las, mož, črv, gost, sosed, škof, brat, fant, tat, zet, klas, golob, gospod! Rabi jih v stavkih!

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
vaščan	vaščana	vaščani (vaščanje).

37. Tvori istotako dvojino in množino naslednjih samostalnikov: meščan, tržan, kristjan, Ljubljančan, Celjan, Goričan i. t. d.

5.

Ta **grad** je že silno star. Ta **grada** (gradova) sta že silno stara. Ti **gradovi** so že silno stari.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
grad	grada (gradova)	gradovi

38. Tvorí istotako dvojino in množino naslednjih samostalnikov: glas, mah, pas, gozd, zob, plot, sad, sin, stan, sled, strah, bog, dolg, duh, les, nos, rog, sok, svet, voz, vrh, zid, volk, zvon!

g, k.

Rega ima močen **glas**. Reka je široka. Gos rada plava. Kos lepo poje. Gad je strupena kača. Kad je lesena.

g je zvoneč, k je nem glasnik.

39. Prepiši gorenje stavke!

40. Čitaj nastopne besede, rabi jih v stavkih in jih prepiši potem! Gozd — kost; gos — kos; grd — krt; god — kot; gol — kol; grič — krič; dolg — volk; globok, blag, blisk, ubog, otrok; kdo, kdaj.

b) Ednina, dvojina in množina ženskih samostalnikov.

1.

Riba je povodna žival. Dve **ribi** sta priplavali. **Ribe** imajo plavute.

<i>Ednina :</i>	<i>dvojina :</i>	<i>množina :</i>
riba	ribi	ribe

41. Tvorí prav tako dvojino in množino naslednjih samostalnikov: žena, roka, gora, kosa, sestra, solza, deska, igla, streha, ovca, šola, tabla, miza, ploščica, dekla, hiša, skleda, lipa, ptica, mačka, knjiga, užigalica, omara!

2.

Cerkev je hiša božja. Obe **cerkvi** sta še novi. **Cerkve** so navadno krasno olepšane.

<i>Ednina :</i>	<i>dvojina :</i>	<i>množina :</i>
cerkev	cerkvi	cerkve.

42. Tvorí prav tako dvojino in množino naslednjih samostalnikov: molitev, breskev, britev, bukev, redkev! — Pomni: **hči, hčeri, hčere; mati, materi, matere**. Rabi ta dva samostalnika v vseh treh številih v stavkih!

3.

Ta **nit** je prekratka. Te **niti** sta prekratki. Te **niti** so prekratke. — **Gos** ima dolg vrat. Naši **gosí** sta se izgubili. Naše **gosí** so bele.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
nit	niti	niti
gos	gosí	gosí.

43. Tvorí prav tako dvojimo in množimo naslednjih samostalnikov: miš, kopel, zibel, postelj, senožet, žival, piščal, čeljust, jesen, perut; — laž, kost, pest, klop, peč!

Bolezen (bolezni, bolezni), pesem (pesmi, pesmi), basen (basni, basni), povodenj (dovodnji, povodnji).

b, p.

Učenci berejo lepo berilo. Perilje perejo belo perilo. Po dežju je na cesti blatno. Gospodinje imajo lepo platno. Dobri otroci ljubijo svoje starše. Dekle lupijo krompir.

b je zveneč, **p** je nem soglasnik.

44. Prepiši gorenje stavke!

45. Čitaj nastopne besede, rabi jih v stavkih in jih prepiši potem: bilka — pilka (na sodu); polje — bolje; brst — prst; vpijem — ubijem; hleb. — lep; grob, skop, riba, rep, bolno — polno, klop!

b) Ednina, dvojina in množina srednjih samostalnikov.

1.

Okno je odprto. Obe **okni** sta razbiti. Vsa **okna** se morajo pomiti.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
okno	okni	okna.

46. Tvorí stavke v ednini, dvojini in množini iz teh-le besedi: Deblo posekano. Pismo lepo pisano. Jajce strto. Jezero dolgo in široko. Morje globoko in obširno. Polje plodovito. Mesto veliko in lepo.

47. Tvorí dvojino in množino naslednjih samostalnikov: gnezdo, srce, sedlo, lice, leto, ravnilo, ogledalo, jabolko, igrišče, čelo, stanovanje, peresce, kladivo, rebro, kraljestvo, predmestje, sito, korito!

2.

Tvoje **pero** je zelo slabo. Te **peresi** sta novi. Ta **peresa** so jako dobra.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
pero	peresi	peresa.

48. Tvoji stavke v ednini, dvojini in množini iz teh-le besedi: Črevo dolgo. Telo mrliča že strohnelo. Uho stoječe. Kolo (vrteti se). Drevo s sadjem obloženo. Zapiši potem samostalnice same v ednini, dvojini in množini!

Pomni: Pomladi se odpirajo **očesa** na drevesih. Očeta **oči** bole. — **Nebo** je modro. **Nebesa** so kraj, kjer bivajo zveličani.

3.

Ime tega učenca mi ni znano. **Imeni** teh učencev mi nista znani. **Imena** teh učencev mi niso znana:

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
ime	imeni	imena.

49. Koder je pasje pleme. (Povej isto o kodru in lovskem psu vkup; povej isto o lovskem, ovčarskem in mesarskem psu!) Tvoji stavke v ednini, dvojini in množini s temi-le besedami: Vime naše krave (polno). Seme (kalivo) (brez dvojine!) Sleme nove hiše (dolgo). Teme visoko.

4.

Tele je že veliko in močno. **Teleti** sta že veliki in močni. **Teleta** so že velika in močna.

<i>Ednina:</i>	<i>dvojina:</i>	<i>množina:</i>
tele	teleti	teleta.

50. Postavi v naslednjih stavkih namesto črte primeren samostalnik izmed teh-le: dekle, dete, jagnje, kozle, kljuse, mače, piščice, prase, žrebe, pleče, otroče. — je klobaso ukradlo. Ali se — rado joče? —, pojdite v šolo! Da bi — kmalu kuhano bilo! To — ne da miru. — je rado poskakovalo. Kako se — rado valja po blatu! Staro — ne more več dirjati v skok. — teče za kokljo. Naše — je še jako majhno. — Postavi te stavke v dvojino in množino!

d, t

Dež napaja suho zemljo. Danes sem še tešč. Vaš gozd je pregost. Ta pot drži v mesto. Pes leži pod mizo. Delo beli jelo. Človeško telo je umrljivo. Tvoj nož je top. Dob se imenuje tudi hrast. Drava je precej velika reka. Na poti raste trava. Čebele nosijo strd. Ta krožnik je strt. Ta trak je drag.

d je zvonec, t je nem soglasnik.

51. Prepiši besede z zvonečim soglasnikom **d** in besede z nemim soglasnikom **t**!

52. četa (vojakov) — čreda (ovac); čuditi se — čutiti (bolečino); dlaka (kravja) — tlaka (tlako delati); krt — grd; plot (ob vrtu) — plod (= sad); potiti se — poditi; dekla — tekla; debel — tepel; trta — trda. Rabi te besede v stavkih! Prepiši te besede!

D. Manjšalne besede.

a) Manjšalne besede iz samostalnikov moškega spola.

Majhen zvon je zvonec. Majhen sin je sinek. Majhen hrast je hrastič. Majhen vrt je vrtec ali vrtič. Majhen nož je nožek ali nožič.

Pomni: 1. Samostalniki zvonec, sinek, hrastiš, vrtec ali vrtič, nožek ali nožič pomenijo majhne reči. Zvonec, sinek, hrastič, vrtec, vrtič, nožek, nožič so manjšalne besede. 2. Iz samostalnikov moškega spola tvorimo manjšalne besede s priponami »ec, ek, ič«.

53. Kdo ali kaj je bratec, klobuček, golobec (golobek, golo-bič), grozdek (grozdič), sinek, gradec (gradič, gradek), kosek, kraljič, vrhek (vršič), potoček, striček, učenček, zvonec, oblaček, hrastič, (hrastek), slavček, otroček (otročič), škorček, škrjanček? N. pr.: Bratec je majhen brat.

54. Postavi v naslednjih stavkih namesto črtice manjšalno besedo: Majhen sin je —. Majhen vol je —. Majhen ptič je —. Majhen kralj je —. Majhen snop je —. Majhen kmet je —. Majhen fant je —. Majhen gospod je —. Majhen mož je —. Majhen obraz je —. Majhen mlin je —. Majhen kamen je —. Majhen lonec je —. Majhen pastir je —. Majhen gozd je —. Majhen pes je —. Majhen Janez (Branko, Miha, Marko) je —.

b) Manjšalne besede iz samostalnikov ženskega spola.

Majhna hiša je hišica. Majhna žival je živalca. Mala miš je miška.

Pomni: **Iz samostalnikov ženskega spola tvorimo manjšalne besede s priponami »ica, ca, ali ka«.**

55. Kdo ali kaj je glavica, izbica, kapljica, meglíca, stezica, zvezdica, deklica, izbica, matica, mušica, nožica, ptičica, ročica, smrečica, strešica, cerkvica, Anica, Milica; stvarca, živalca, pesemca, klopca, lučca, brvca, pečca, peščica (ne pestica); slamka (slamica), mamka (mamica), ženka (ženica), hčerka, piščalka, Rozika?

56. Kako rečeš z eno besedo: mala roža, mala soba, mala mačka, mala čebela, mala sinica, mala jagoda, mala plošča, mala goba, mala skleda, mala gora, mala trobenta, mala kuhinja, mala vas, mala (kratka) molitev; mala breskev, mala setev, mala britev?

c) Manjšalne besede iz samostalnikov srednjega spola.

Malo krilo je krilce. Malo gnezdo je gnezdece. Malo drevo je drevesce.

Pomni: **Iz samostalnikov srednjega spola tvorimo manjšalne besede s pripono »ce«.**

57. Kaj je jedrce, kolesce, peresce, mestece, pisemce, stebelce, delce, detece, srčece, debelece, okence, očesce, telesce, ušesce, bremence, semence?

č) Manjšalne besede kot sladka ali ljubezna imena.

Mamica = ljuba, dobra, mila mama. — Angelček = mili angel. — Sestrica = draga, mila, ljuba sestra.

Pomni: **Manjšalne besede pomenijo često tudi kaj milega, ljubega, prijetnega. (Sladka ali ljubezna imena.)**

58. Kaj pomenijo včasih besede: bratec, oček, striček, Bogec, mamka, sinek, hčerka, siromaček, snežec, solnčece, kruhek, golobec, vrtec, nožek? N. pr.: Bratec = ljubi, mili brat.

E. Pripona „ar“.

Mlínar melje na mlinu. Kamenár seka kamen. Knjigár prodaja knjige. Goslár igra na gosli.

Mlin — mlínar; kamen — kamenár; knjiga — knjigár; gosli — goslár.

59. Kako se imenuje moška oseba, ki streže volom, ki dela rešeta, ki straži pri vratih, ki opravlja vrt, ki dela usnje?

60. Kaj dela kravár, konjár, ovčár, zvonár, žličár, drvár, čevljár, mizár, ključavničar, sedlár, kolár, sirár, krčmár?

61. Tвори iz imenovanih samostalnikov na „ar“ samostalnice ženskega spola!

62. Tвори stavke iz teh-le besed! Vijolica. Vijolica: cvetica. Korenina: vlaknata (množ.!) List: srčast (množ.). Rob listov: nazobčan. Pecelj: dolg in tanek. Cvet: vijoličast (množ.). Prijetno dehteti. Vijolica: pomladi cvesti. Rasti pod sečjo in na vrtu. Vijolica: pohlevna cvetica. Vsakdo jo rad imeti.

63. Opiši cerkev po teh-le vprašanih! Kaj je cerkev? (Poslopje.) Kje stoji navadno? (Na griču.) Kaj je tik cerkve? (Zvonik.) Kakšen je zvonik? Kaj je v zvoniku? (zvon — množ.! — in ura.) Kaj je navrh zvonika? Kaj je v cerkvi? (Oltar — množ.! — propovednica, orglje, krstni kamen, klop — množ.! — in sveta podoba — množ.!) Kaj delamo v cerkvi? (Moliti, peti, Boga častiti.) Kako se še imenuje cerkev? (Hiša božja.)

64. Opiši šolo! Šola. Kaj je šola? Kje stoji navadno? (Sredi kraja.) Kdo hodi v šolo? Kaj delajo učenci v šoli? (Učiti se pisati, čitati, računati, risati, peti i. t. d.) Kdo poučuje? Kako se imenuje soba za pouk? Kaj je v šolski sobi? Kakšni morajo učenci v šoli biti? (Miren, pazljiv, uljuden.) Česa ne smejo otroci v šoli delati? (Šepetati, igrati se.)

Napiši na pamet stavke: a) o vijolici, b) o cerkvi, c) o šoli!

III. Pridevnik.

A. Kaj so pridevniki.

a) Kakšne so osebe, stvari in reči.

Zvonik naše cerkve je visok. Visok zvonik se daleč vidi. — Marsikateri učenec je marljiv. Marljiv učenec rad hodi v šolo. — Lisica je zvita. Zvita lisica je prekanila krogarja. — Lipa pred hišo je zelena. Zelena lipa je lepo drevo. Jablanovo cvetje je krasno. Krasno jablanovo cvetje prijeto

vonja. — Jagnje je mlado. Mlado jagnje skače po travniku. — Vprašaj po široko tiskanih besedah v teh stavkih ter odgovarjaj!

1. *Besede: visok, marljiv, zvita, zelena, krasno, mlado povedo kakšne so stvari. Te besede pomenijo lastnosti stvari.* 2. *Te besede odgovarjajo vprašanjem kakšen? kakšna? kakšno?*

65. Povej o naslednjih stvareh, kakšni so njih deli!

Zvonček. Korenina: vláknata ali nitkasta. Čebula: oblata. List: dolg in ozek (množ.). Betva (steblo): visoko. Cvet: bel in zvonast. Cvet: ličen.

Tulipan. Korenina: nitkasta (množ.). Čebula: rjava. List: dolg in širok (množ.). Steblo visoko. Cvet: zvončast, pisan in nedišeč. Plod: glavičast.

Škorec. Kljun: ploščat in širok. Trup: dolg. Perje: po letnih časih različno. Pomladna odeja: zelenkasta in modrasta. Poletna odeja: črnkasta z belimi pikami. Perut: dolga (dvoj.) Rep: dolg. Noga: tanka (množ.)

Mačka. Glava: okrogla. Uho: kratko (množ.). Oko: iskro (množ.). Nos: gol. Zob: špičast (množ.). Jezik: hrapav. Brki: dolgi in krepki. Vrat: kratek. Dlaka: kratka. Kožuh: bel, črn, siv, rumen ali pisan (pester).

Krava. Glava: dolga. Uho: dolgo in široko (množ.). Oko: veliko (množ.). Nozdrvi (nosnice): velike in gole. Gobec: velik. Jezik: hrapav. Vrat: ozek. Trup: dolg. Rep: dolg. Noga: neokretna (množ.). Parkelj: rožen (množ.).

Domači petelin Glava: majhna. Greben: rdeč in mesnat. Oko: majhno (množ.). Kljun: kratek, močen in špičast. Podbradek: rdeč in viseč (dvoj.). Pero na vratu: pisano (množ.). Trup: okrogel. Repno pero: dolgo, srpasto in pisano (množ.). Krak: kratek, gol in rumenkast (dvoj.). Noga: rdečkasta in četveropalčna (dvoj.). Krempelj: top (množ.).

Karp. Glava: dolga. Oko: nepokrito (množ.). Gobec: brez-zob. Škržni poklopec: gibljiv (dvoj.). Škrga: grebenasta in rdeča (množ.). Trup: visok in dolg. Hrbet: črnkast. Bok: rumenkast (dvoj.). Trebuh: belkast. Luska (luskina): okrogla (množ.). Koža: polzka. Plavuta: gibljiva (množ.). Kri: rdeča in mrzla.

b) Čigave so osebe, stvari in reči.

Ta vrt je sosedov. Sosedov vrt leži poleg našega. — Svilen robec je sestrin. Sestrin robec ima lepo barvo. — Ta čitanka je bratova. Bratova čitanka je še nova. — Njiva

za cerkvijo je župnikova. Župnikova njiva je rodovitna. — Poslopje zraven šole je učiteljevo. Učiteljevo poslopje je novo. — To pero je Aničino. Aničino pero lepše piše nego Tonetovo. Čigav je ta vrt? Ta vrt je sosedov. Vprašaj tako po široko tiskanih besedah v vseh stavkih ter odgovarjaj!

Besede: sosedov, sestrin, bratov, župnikov, učiteljev, Aničin povedó, čigave so stvari. Te besede odgovarjajo vprašanjem čigav? čigava? čigavo?

Pomni: **Besede, ki izražajo, kakšne so stvari ali čigave so, imenujemo pridevnike (prid.).**

66. Poišči pridevnike v 65. nalogi!

67. Prepiši te-le pridevnike! Človeške lastnosti: *a)* dober, lep, bogat, gluhi, len, star, mlad, čeden, lokav, močen, slab, majhen, slok, robat, zvest, zanikaren, bled, razumen, ponosen, bolan, slep, vesel, suh, hudoben; *b)* uljuden, žalosten, marljiv, potrpežljiv, ponižen, pobožen, sočuten, odkrit, snažen, prijazen, udvoren, prepirljiv, zapravljiv, hvaležen, poslušen, ščedljiv (varčen), pazljiv, poreden, lažniv, pameten, zdrav; *c)* velik, priden, zmerenem (mutast), hrom, sirov, pošten, resničen, miren, kradljiv, debel.

68. Prideni naslednjim samostalnikom primerne pridevnike! Stvari na vrtu. *a)* Cvetice in njih barve: roža, vijolica, tulipan, lilija, šmarnica, narcis, lipovka (španski bezeg), rožmarin, klinček — bel, moder, rdeč, vijoličast, pisan, rumen. *b)* Sadje, njegova oblika in njegov okus: jabolko, hruška, črešnja, višnja, sliva, češplja, oreh, malina, kosmulja, grozdjice — okrogel, oblast, jajčast, valjast, obel, okroglast, sladek, kisel, trpek, grenek. *c)* Drevesa, grmovje in njih velikost: jablan, hruška, črešnja, višnja, sliva, češplja, oreh, vinski trs, lipovka, bezeg, kosmulja, grozdjice, malina — velik, majhen, visok, nizek. *č)* Zelinje (zelišča), trave in njih korist: solata, repa, grah, plevel, fižol, kumara (ugorek, krastavec), trobelika (pasji peteršilj), špinača, ohrovt, redkev, čebula (luk), krompir, zelena, peteršilj — koristen, škodljiv.

69. Napiši na pamet imena: *a)* cvetic, *b)* sadja, *c)* dreves in grmovja, *č)* zelinja in povej o vsaki stvari, kakšna je!

70. Napiši na pamet, kakšni so deli teh-le stvari: *a)* zvonček, *b)* tulipan, *c)* škorec, *č)* mačka, *d)* krava, *e)* domači petelin, *f)* karp!

B. Izpeljava pridevnikov iz samostalnikov.

a) Pripona „ov“ (ova, ovo) in „ev“ (eva, evo).

Bratov klobuk je nov. Sosedova hiša je pogorela. Fantovo oko je bolno. Prijatelj brat je vojak. Beračeva malha je večkrat prazna.

brat — bratov; sosed — sosedov; fant — fantov; prijatelj — prijatelj; berač — beračev.

Pomni: **S pripono „ov“ (ova, ovo) ali „ev“ (eva, evo)**

tvorimo iz moških samostalnikov pridevnike, ki pomenijo, čigava je kaka stvar.

71. Odgovori tem-le vprašanjem in rabi pri tem pridevnike, ki jih obrazi iz samostalnikov v oklepajih! Čigav dan praznujemo danes? (Gospod). Čigava obleka je draga? (knez). Čigava palica je srebrna? (škof). Čigava je ta sablja? (vojak). Čigave bolečine so velike? (bolnik). Čigave besede tolažijo bolnika? (zdravnik). Čigava volja naj se zgodi? (Stvarnik). Čigav je ta peresnik? (Anton). Čigava sestra se je omožila? (Ivan). Čigava marljivost veseli njegove starše? (Jurček). Čigav je ta vrt? (oče — očetov).

72. Mejaš — mejašev; mož — možev; krojač — krojačev. Obrazi tako pridevnike iz samostalnikov: plemenitaš, Tomaž, kovač, orač, postopač, nož, koš, učitelj, pisatelj, kralj, kostanj, tovariš, polž, kmetič, ptič, Matjaž!

73. Stric — stričev; trgovec — trgovčev. Obrazi tako pridevnike iz teh-le samostalnikov: hlapec, strelec, slepec, ujec, dedec, škorec, godec, kosec, slavec, vrabec, lažnivec!

74. Gospodar — gospodarjev. Obrazi tako pridevnike iz samostalnikov: mizar, črevljar, vrtnar, podobar, mesar, gozdar, pastir, krompir!

b) Pripona „in“ (ina, ino).

Sestrina knjiga je nova. Tetina hiša ima dve nadstropji.

Sestra — sestrin; teta — tetin.

Pomni: **S pripono „in“ (ina, ino) tvorjamo iz ženskih samostalnikov pridevnike, ki pomenijo, čigava je kaka stvar.**

75. Obrazi s pripono „in“ pridevnike iz teh-le samostalnikov: dekla, žena, nevesta, gospodinja, Neža, Olga, krava, riba, čebela, mravlja! Pomni: mati — materin; hči — hčerin! Rabi te pridevnike v stavkih!

76. Kraljica — kraljičin.образи tako pridevnike iz teh-le samostalnikov: učiteljica, vrtnarica, mlinarica, prepelica, kukavica, Anica, Milica, babica, sestrica!

z, s.

Je li to res? Hlapec poklada konjem rez. — Ves dan je deževalo. Napravi iz te slame vez za trs! — Nos je del obraza. Voz je v kolarnici. — Vas je v dolini. — Danes je hud mraz.

z je zveneč, s je nem soglasnik.

77. Prepiši besede z zvenečim soglasnikom **z** in potem besede z nemim soglasnikom **s**.

78. Gaz, pes, jaz, čas, črez, raz, oves, mrčes, knez, Francoz, (francoski), kos, gos, Janez, bos, iz, iskati, vriskati, Kristus, brez (brezveren, brezpameten), obraz, trs, mraz. Rabi te besede v stavkih! Prepiši jih!

C. Spol pridevnikov.

Deček je marljiv.	Marljiv (marljivi) deček se rad uči.
Deklica je marljiva.	Marljiva deklica se rada uči.
Dete je marljivo.	Marljivo dete se rado uči.
Trak je rdeč.	Rdeč (rdeči) trak nam ugaja.
Roža je rdeča.	Rdeča roža nam ugaja.
Jabolko je rdeče.	Rdeče jabolko nam ugaja.

marljiv (i), marljiva, marljivo;

rdeč (i), rdeča, rdeče.

Pomni: **Spol pridevnikov se ravna po spolu samostalnikov, katerim pripadajo.** 2. **Spol pridevnikov je trojen: moški, ženski in srednji.** 3. **Pridevniki v moškem spolu nimajo končnice ali imajo končnico „i“, v ženskem spolu imajo končnico „a“, v srednjem spolu imajo končnico „o“ ali „e“.**

79. Določi spol pridevnikov 65. naloge, povej, kateremu samostalniku vsak pripada! [Na pr.: vlaknata = prid. (ž. sp.), pripada sam. korenina (sam. ž. sp.).]

80. Postavi pridevnike 67. naloge v vse tri spole, združi vsakega zaporedoma s samostalniki: deček, deklica in dete! (Na pr.: dober, dobra, dobro. Deček je dober; dober (dobri) deček. Deklica je dobra; dobra deklica. Dete je dobro; dobro dete.) Pazi: **bolàn, bolna, bolno!**

81. Rdeč(i), rdeča, rdeče. Stavi tako v vse tri spole te-le pridevnike: vroč, boječ, bodoč, svež, divji, lisičji, današnji, božji, kravji, ribji, srednji, zadnji, obči, žareč!

Č. Število pridevnikov.

Ed.	Deček je marljiv.	Marljiv (marljivi) deček se rad uči.
Dvoj.	Dečka sta marljiva.	Marljiva dečka se rada učita.
Množ.	Dečki so marljivi.	Marljivi dečki se radi učé.
Ed.	Deklica je marljiva.	Marljiva dekllica se rada uči.
Dvoj.	Deklici sta marljivi.	Marljivi deklici se radi učita.
Množ.	Deklice so marljive.	Marljive deklice se rade učé.
Ed.	Dete je marljivo.	Marljivo dete se rado uči.
Dvoj.	Deteti sta marljivi.	Marljivi deteti se radi učita.
Množ.	Deteta so marljiva.	Marljiva deteta se rada učé.

Pomni: 1. **Število pridevnikov se ravna po številu samostalnikov, katerim pripadajo.** 2. **Pridevniki imajo kakor samostalniki trojno število: ednino, dvojino in množino.**

82. Pristavi pridevnikom pravo končnico v teh-le stavkih: Moje jabolko je rdeč-. Razbeljeno železo je zelo vroč-. Meso je še celo svež-. Ob ranah rado raste divj- meso. Lisičj- meso ni užitno. Današnj- delo je bilo težavno.

83. Pristavi pridevnikom pravo končnico v teh-le stavkih: Dobr- dečka sta hvaležn- za prejete dobrote. Ubog- deklici prosita miloščine. Okna šolske sobe so odprt-. Kolesi pri vozu sta zlomljen-. Dobr- ljudje se nahajajo povsod. Tvoja ušesa so umazan-. Pridn- roke najdejo povsod kruha. Na vrtu rasteta dve lep- sadn- drevesi. Zvest- prijatelji so redk-. Dve šipi našega okna sta razbit-. Gozdn- drevesa so visok-. Na mizi ležita dve dolg- ravnili. V hlevu stojita dve bel- jagnjeti. V vreči so žitn- zrna. Določi, v katerem številu in v katerem spolu stoje pridevniki teh stavkov!

ž, š.

Koš nosimo na rami. Gož je remen na cepéh. Kaj pa ješ? Jež živi v gozdu. Miš se boji mačke. Križ stoji ob poti. Veš li do kruha pot? Dež je koristen.

ž je zvencč, š je nem soglasnik.

84. Napravi stavke s temi-le besedami (samostalnikom dostavi primerne pridevnike!): mož, kokoš, nož, revež, peš, tovariš, ošabnež, vidiš, živež, naš, polž, lomiš, riž, prevzetnež, češ, brž; težek (težka, težko), mož (toda moški, moška, moško), Jožek (Jožka). — Prepiši te besede!

D. Stopnjevanje pridevnikov.

a)

Svinčnik je dolg. Peresnik je dolg. Svinčnik je **tako** dolg **kakor** peresnik. Oče je star. Stric je star. Oče je **tako** star **kakor** stric. — Led je mrzel. Sneg je mrzel. Sneg je **tako** mrzel **kakor** led.

Dve osebi, stvari ali reči moreta imeti isto lastnost v enaki meri. Kadar ju primerjamo, rabimo besedo „kakor“.

85. Primerjaj nastopne stvari: led — ogledalo (gladek). Črnilo — oglje (črno). Klop — stol (nizek). Krava — vol (koristen). Tone — Frančišek (velik). Solnce — kroglja (okrogel). Jablan — hruška (visok).

b)

Sin je star. Oče je star. Oče je **starejši nego** sin.

Voda je mrzla. Sneg je mrzel. Sneg je **mrzlejši ko (kakor)** voda.

Vlak je hiter. Konj je hiter. Vlak je **hitrejši od** konja. Star — **starejši (a, e)**; mrzel — **mrzlejši (a, e)**; hiter — **hitrejši (a, e)**.

1. Dve osebi, stvari ali reči moreta imeti isto lastnost v različni meri. 2. Kadar ju primerjamo, rabimo besedo „nego“, „ko“, „kakor“ ali „od“.

86. Primerjaj te-le osebe, stvari ali reči: Pes — mačka (zvest). Vodnjak — potok (globok). Milica — Karel (priden). Vrtna zemlja — poljska zemlja (rodovitna). Sladkor — strd (sladek: sladkejši ali slajši). Studenčnica — potočnica (čist). Hlapec — dekla (krepak). Vaše žito — naša pšenica (gost). Jurij — Peter (ljubezniv).

c)

Sin je star. Oče je star. Dedec je **star**. — Oče je **starejši** ko sin. Dedec je **najstarejši** (izmed vseh treh). Vol je močen. Konj je močen. Lev je močen. — Konj je **močnejši** ko vol. — Lev je **najmočnejši** (med vsemi tremi).

Prva stopnja (1. stop.): star (a, o); močen (a, o).

Druga stopnja (2. stop.): starejši (a, e); močnejši (a, e).

Tretja stopnja (3. stop.): najstarejši (a, e); najmočnejši (a, e).

Pomni: 1. **Tri osebe, stvari ali reči morejo imeti isto lastnost v trojni meri.** — 2. **Te tri mere se imenujejo stopnje.** — 3. **Pridevnik tako izpreminjati se pravi pridevnik stopnjevat.**

87. Primerjaj te-le osebe, stvari ali reči: Koza, ovca, krava (koristen). — Voda, sneg, led (mrzel). — Jablan, bukev, lipa (debel). — Jabolko, oreh, lešnik (droben). — Ljudmila, Tončika, Marica (pobožen). — Mirko, Stanko, Janez (priden). — Na pr.: Koza je koristna. Ovca je koristnejša. Krava je najkoristnejša.

88. Stopnjuj te-le pridevnike: bogat, žalosten, srečen, zvest, čvrst, moder, potreben, škodljiv, miren, bister, zdrav, svetál—svetel, tolst, nov, marljiv, gladek, oster, krotek, hrapav, prijeten, hladen, drzen, trden, srčen, vesel, prost, mil. Na pr.: bogat (a, o), bogatejši (a, e), najbogatejši (a, e).

E. Izpeljava samostalnikov in pridevnikov.

a) Priponi „ik“ in „ica“.

Bolan mož je bolnik. Bolna žena je bolnica. Kdor ima grehe, je grešen človek ali gréšnik (gréšnica). Popotnik (popoten mož) popotuje. Tudi popotnica (popotna žena) popotuje.

Bolan — bolnik — bolnica,
grešen — gréšnik — gréšnica,
popoten — popótnik — popótnica.

Tudi iz pridevnikov tvarjamo samostalnike. Iz nekaterih pridevnikov tvorimo moške samostalnike s pripono „ik“, ženske pa s pripono „ica“.

89. Duhovnik je duhoven mož ali mož duhovnega stanu. Kako se imenuje mož mašnega, uradnega, sodnega stanu? Kako se imenuje mož (ženska), ki pomaga (pomočen), govori (govoren), zagovarja (zagovoren), toži (tožen), zapoveduje (zapoveden), v puščavi živi (puščaven), vodi (voden), vozi (vozen), sovraži (sovražen), veruje (veren), dolguje (dolžen)?

b) Priponi „ec“ in „ka“.

Lažnivec je lažniva moška oseba. Lažnivka je lažniva ženska oseba.

lažniv — lažnivec — lažnivka.

Iz pridevnikov tudi tvarjamo samostalnike s pripono „ec“, („ka“).

90. Kako se imenuje mož (ženska), ki je star, gologlav, zapravljiv, sramežljiv, strašljiv, sam, kruljav, grbav, slép, hrom, siv?

91. Tvorí samostalniké s prípono „ec“ iz teh-le pridevnikov: kriv, peš, nag, gluĥ (glušec), ubog (ubožec). Kaj pomenijo ti samostalniki?

c) Pripone „ost“, „ota“, „oba“.

Fant je mlad. Mladost je norost. Naš oĉe je moder moŹ. Oĉetova modrost se povsod spoštuje. Lišček je lep ptiĉ. Lišĉkova lepota nas razveseljuje. Poletje je gorko. Gorkota nam je ĉesto nadleŹna. — Pes je gospodarju zvest. Pasja zvestoba je vĉasi ĉudovita. Solnce je svetlo. Solnĉna svetloba v oĉi boli.

mlad — mladost; moder — modrost;

lep — lepota; gorek — gorkota;

zvest — zvestoba; svetel — svetloba.

Pomni: 1. **Mladost, modrost, lepota, gorkota, zvestoba, svetloba so imena lastnosti** 2. **Imena lastnosti so tudi samostalniki.** 3. **Imena lastnosti tvarjamo iz pridevnikov s pripomami „ost“, „ota“, „oba“.**

92. Vstavi v naslednjih stavkih manjkajoĉe samostalnike!

1. Reka je široka. — reke meri 5 m. Drevo je debelo. — drevesa se je zmerila. Voda je globoka. — vode poznamo. Svet je velik. — sveta je neizmerna. — 2. Bog je neskonĉno dober. BoŹja — nam daje vse, kar imamo. Zrak je topel. Zraĉna — koristi rastlinam. Zima je mrzla. Zimska — je vĉasi huda. Po deŹju je zemlja mokra. Zemeljska — napaja travo. — 3. Nekateri uĉenec je len. — je grda lastnost. LaŹnivec je hudoben. — se vselej kaznuje. Grde besede se ne smejo govoriti. LaŹ je —.

93. Tvorí samostalniké iz teh-le pridevnikov: 1. HvaleŹen, hiter, vesel, nagel, nemaren, poboŹen, prevzetén, skop, uĉen; 2. ĉist, kisel, slep, suĥ, sladek; 3. hud, zvest.

94. Opiši: a) tulipan, b) škorca po teh-le podatkih! Tulipan. Tulipan: lepa cvetica. Cvet (mnoŹ.): zrasti iz ĉebule. Āebula: v zemlji skrita. Āebula: rjava. List: dolg in širok (mnoŹ.). Cvet: na stebli. Cvet: zvonĉast, po barvi pisan; nima vonja. Tulipan: pri nas rasti po vrĉih in cvesti pomladi.

Škorec. Škorec: ptica pevka. Velik kakor kos. Perje: ĉrno z belimi pikami. Kljun: širok. Perut: dolga (mnoŹ.). Rep: kratek. Škorec: jesti ŹuŹelke in ĉrve. Zelo koristen. Na vrĉih in po poljih: radi ga videti. Ljudje: nastavlĵati mu škorĉjo hišo

(manjšalnica, množ.!). V škorčjih hišicah: gnezdo delati. Jeseni: odpotovati v tople (2. stopnja!) kraje. Spomladi: vračati se k nam. Njegovo petje: razveseljevati ljudi.

95. Napiši na pamet stavke: a) o tulipanu, b) o škorcu!

IV. Glagol.

A. Kaj je glagol.

a)

Kaj ljudje delajo. Duhovnik mašuje, pridiguje in izpo-veduje. Zdravnik leči bolnike. Zidar zida. Tesar teše. Mizar skob-lja. Pleskar pleska. Kovač kuje. Strojnar stroji. Barvar barva. Mlinar melje. Mesar kolje. Vrtnar sadi rastline. Kmet orje in vlačí. — Poišči v teh stavkih besede, ki izražajo, kaj kdo dela!

b)

Miza stoji na odru. Stol stoji na tleh. Kraljeva podoba visi ob steni. Na mizi leži svinčnik. Učenec sedi v klopi. Učitelj se veseli marljivih in pridnih učencev. Leni učenci se sramujejo. Zvon zvoní. Sosedova hiša gori. — Vprašaj, kaj osebe ali reči delajo (v katerem stanju so)!

Kaj dela (v katerem stanju je) čaša na mizi, dete v zibeli, drevo pomladi, roža na vrtu, jabolko na drevesu, voznik na vozu? — Na pr.: Čaša stoji na mizi.

Pomni: **Besede, ki naznanjajo, kaj osebe, stvari ali reči delajo, ali v katerem stanju so, so glagoli (glag.).**

96 Kaj dela kmet po zimi, spomladi, poleti, jeseni? Kaj delajo učenci v šoli? Kaj delajo ljudje ob nedeljah? Kaj dela priden otrok, ko je zjutraj vstal? Kaj dela ptič? Kaj dela konj? Kaj dela krojač? Kaj dela kolar? Na pr.: Po zimi kmet streže živini, popravlja orodje, mlati in vozi gnoj.

v, f.

Zdrav človek je srečen. Škaf je lesena posoda. Lev je ro-parska žival. Škof deli sv. birmo.

v je zvoneč, f je nem soglasnik.

97. Prepiši gorenje stavke!

98. Pav, cerkev, grof, setev, žetev, krov, ovca, sirov, kov, otrov, lov, pif, paf, puf, milostljiv, lažniv, nov, žerjav. Rabi te besede v stavkih!

Prepiši te besede!

Pomni: 1. **b, d, g, v, z, ž** so zveneči soglasniki.

2. **p, t, k, f, s, š** so nemi soglasniki.

3. Zvenečim soglasnikom pripadajo tudi glasniki **l, m, n, r, j**.

4. Nemim soglasnikom pripadata tudi glasnika **c, č**.

B. Število in oseba glagolov.

a)

1. delam	pišem	govorim
2. delaš	pišeš	govoriš
3. dela	piše	govori

Delam. Kdo? Jaz. — Delaš. Kdo? Ti. — Dela. Kdo? Oče, mati, dekle. On, ona, ono. — Vprašaj tako tudi pri onih dveh glagolih in odgovarjaj!

Pomni: 1. **Tukaj se pove, kaj ena oseba dela. Glagol stoji v ednini.** 2. **Ako glagolu lahko dostaviš »jaz«, stoji v prvi osebi ednine (1. os. edn.).** Ako glagolu lahko dostaviš »ti«, stoji v drugi osebi ednine (2. os. edn.). Ako glagolu lahko dostaviš »on, ona ali ono« ali kak samostalnik v ednini, stoji v tretji osebi ednine (3. os. edn.).

99. Prosi, hodim, iščeš, letam, rišem, bere, računiš, nese (fant), ženem, moliš, seka, spim, poješ, skače (jagnje), beži, stojiš. — Določi osebo in število teh glagolov! Tako-le: Prosi je 3. os. edn.

100. Obrazi vse tri osebe ednine gori navedenih glagolov!

b)

1. delava	piševa	govoriva
2. delata	pišeta	govorita
3. delata	pišeta	govorita.

Delava. Kdo? Midva ali midve. Delata. Kdo? Vidva ali vidve. Delata. Kdo? Očeta, materi, dekleti. Onadva ali onidve. — Vprašaj tako tudi pri onih dveh glagolih in odgovarjaj!

Pomni: 1. **Tukaj se pove, kaj dve osebi delata. Glagol stoji v dvojini.** 2. **Ako glagolu lahko dostaviš »midva**

ali midve*, stoji v prvi osebi dvojine (1. os. dvoj.). — Ako glagolu lahko dostaviš »vidva ali vidve«, stoji v drugi osebi dvojine (2. os. dvoj.). — Ako glagolu lahko dostaviš »onadva ali onidve« ali kak samostalnik v dvojini, stoji v tretji osebi dvojine (3. os. dvoj.).

101. Pojeta (vidva). Kopljeva. Grabita (onidve). Skačeva. Spita (deklici). Orjeta (vidva). Pijeva. Sedita (vidva). Šivata (šivilji). — Določi osebo in število teh glagolov! (Na pr.: Pojeta (vidva) = 2. os. dvoj.)

102. Tvori vse tri osebe ednine in dvojine v 99. in 101. nalogi navedenih glagolov!

c)

1. delamo	pišemo	govorimo
2. delate	pišete	govorite
3. delajo	pišejo	govoré (govorijo).

Delamo. Kdo? Mi. — Delate. Kdo? Vi. — Delajo. Kdo? Očetje, matere, dekleta. Oni, one, ona. — Vprašaj tako tudi pri onih dveh glagolih in odgovarjaj!

Pomni: 1. **Tukaj se pove, kaj mnogo (več ko dve) oseb dela. Glagol stoji v množini.** 2. **Ako glagolu lahko dostaviš »mi«, stoji v prvi osebi množine (1. os. množ.)** — Ako glagolu lahko dostaviš »vi«, stoji v drugi osebi množine (2. os. množ.). — Ako glagolu lahko dostaviš »oni, one, ona« ali kak samostalnik v množini, stoji v tretji osebi množine (3. os. množ.). 3. **Glagol torej lahko stoji v prvi, drugi ali tretji osebi. Ta oseba se imenuje glagolska oseba.**

103. Prosite. Ljubijo. Goré (gorijo). Mislimo. Vprašajo. Odgovarjamo. Pazite. Sedé (sedijo). Molijo. Učimo se. Veselite se. Računijo (učenci). Določi osebo in število teh glagolov! (Na pr.: Prosite = 2. os. množ.)

Pomni: Nesó = nesejo, ležé = ležijo, rekó = rečejo, pekó = pečejo, tekó = tečejo, rastó = rastejo.

104. Tvori vse tri osebe ednine, dvojine in množine v 103. nalogi navedenih glagolov!

č)

Ednina.	1. os. delam	pišem	govorim
"	2. " delaš	pišeš	govoriš
"	3. " dela	piše	govori

Dvojina.	1. os. delava	piševa	govoriva
"	2. " delata	pišeta	govorita
"	3. " delata	pišeta	govorita
Množina.	1. os. delamo	pišemo	govorimo
"	2. " delate	pišete	govorite
"	3. " delajo	pišejo	govoré (govorijo)
	delati	pisati	govoriti.

Pomni: 1. **Glagol, na katerem lahko spoznamo osebo in število je določni glagol** (dol. gl.) — 2. **Glagol, na katerem ne spoznamo osebe in števila, je nedoločni glagol; stoji v nedoločniku (nedol.). Glagolov nedoločnik se končuje na „ti“.** — 3. **Glagol po osebah in številu izpreminjati se pravi glagol spregati.**

105. Poišči v sledečih stavkih najprej določne glagole in potem nedoločnike! Določi določne glagole po osebi in številu! Vsak dan moramo moliti in Boga hvaliti za njegovo dobroto. Lagati ne smemo. Kdor ne dela, tudi ne sme jesti. Delati je naša dolžnost. Greš li vsak dan v šolo? Markec in Anica se marljivo učita čitati. Ali moreš to butaro nesti? Ne znam risati. Kam hočeta iti? Pridni otroci se bojé, starše razžaliti. Mnoge reke tekó v morje.

106. Spregaj te-le glagole: a) mahati, morati, plavati, sekati, trgati; b) orati, tesati, mazati, klicati, lizati; c) častiti, hvaliti, loviti, misliti, moliti; č) nesti, rasti, teči, peči, reči!

C. Čas glagola.

Moliti, čitati, gledati, odgovarjati, učiti se, peti, računati, risati, slušati, govoriti, delati, pisati, stati, poslušati, paziti, misliti. —

Odgovori z gorenjimi glagoli tem-le vprašanjem!

I. a) Kaj delaš (sedaj)? b) Kaj si delal, a, o (na pr. včeraj)?

Na pr. **molim; molil sem, a, o;**

c) Kaj bodeš (boš) delal, a, o (na pr. jutri)?

molil, a, o, bodem (bom).

II. a) Kaj delam (sedaj)? b) Kaj sem delal, a, o (včeraj)?

Na pr. **molim; molil, a, o si;**

c) Kaj bodem (bom) delal, a, o (jutri)?

molil, a, o, bodeš (boš).

obul). vzdigniti (vzdignem, vzdignil), kihniti, mahniti, vrniti; šteti (štejem, štel), umeti, goretí (gorim, gorel), hoteti (hočem, hotel), skrbeti, sloneti, viseti; hvaliti, goniti, laziti, ljubiti; delati, srečati, igrati, orati (orjem, oraj), poslati; blesketati (bleskečem, blesketal), metati, ropotati, klepetati; iskati (iščem, iskal), lagati, sukati, jokati; kazati (kažem, kazal), mazati, rezati, vezati; gibati (gibljam, gibal), jemati, kopati, sipati, ščipati; kupovati (kupujem, kupoval), darovati, imenovati, gospodovati, obedovati, ogledovati, popotovati, stanovati, zaničevati, premišljevati.

Č. Izpeljava glagolov.

a)

Zid se zida. Brus brusi. Gospod gospoduje. Šum šumi.
Zid — zidati. Brus — brusiti. Slava — slaviti. Gospod — gospodovati. Šum — šumeti.

Pomni: **Iz samostalnikov tvarjamo tudi glagole.**

108. Zid — zidati. Napravi tako glagole iz samostalnikov: korak, zob, klic, voh, tip, račun, igra, delo! Napravi s temi glagoli kratke stavke!

109. Brus — brusiti. Napravi tako glagole iz samostalnikov: grad, del, čast, govor, lov, misel, kosa, hvala! (Stavke!)

110. Gospod — gospodovati. Boj — bojevati. Napravi tako glagole iz samostalnikov: dar, kup, obed, stan, zdi, potreba, škoda; dež, vedež, hlapec! (Stavke!)

111. Šum — šumeti. Napravi tako glagole iz samostalnikov: skrb, um, bol, cvet! (Stavke!)

b)

Grozdje že črni (črn). Železo rjavi (rjav).
črn — črneti; rjav — rjaveti

Pomni: **Tudi iz pridevnikov tvarjamo glagole.**

112. Stavi v naslednjih stavkih namesto pridevnika v oklepajih prikladni glagol!

Pomladi drevesa — (zelen). Črešnje že lepo — (rdeč). Bolnik od dne do dne bolj — (slab). Lica bolne sestre — (bled). Jeseni jabolka — (rumen).

Kako se glasé nedoločniki teh glagolov?

D. Sestava glagolov.

Donesi detelje, krava še nima zadosti. Voda je **odnesla** brv. Kdo je iznesel perilo na solnce? Veter je veliko listja **nanesel**. Letos se je letina dobro **obnesla**. Jug navadno **prinese** dež. Teh bolečin ne morem več **prenesti**. Jutri **poneso** mrliča na pokopališče. Smodnik je puško **raznesel**. Kokoš je jajce **znesla**. Bog **zanese** skesanemu grešniku.

Nesti: **donesti**, **odnesti**, **iznesti**, **nanesti**, **obnesti**, **prinesi**, **prenesti**, **ponesti**, **raznesti**, **znesti**, **zanesti**.

Pomni: 1. **Glagoli so enostavni ali sestavljeni**. — 2. **Enostavne glagole sestavljamo z zlogi: do, od, iz, na, ob, pri, pre, po, raz, z, za i. t. d.** — 3. **Te zloge stavimo pred glagole; zato se imenujejo predpone.**

113. Sestavi glagol „liti“ z gorenjimi predponami in vstavi v naslednjih stavkih namesto črte prikladne sestavljenke! Kristus je za nas na križu svojo kri —. Nesrečnika so solze —. Anica je — svoje cvetice. Krčmar je vinu — vode. Markec je črnilo —. — mi čašo vina! Ne — preveč vode iz lonca! Ali je kuharica vso juho — v skledo? Deklica si je predpasnik — s črnitom. Natakár je vkup — vse ostanke. — v moj tintnik še nekoliko črnila!

114. Napravi pravtako z glagolom „sekati“ in z naslednjimi stavki! Posestnik je dal — stara drevesa. — mi nekaj drobnih drv! Pastir je s palico — kačo. — vrbe, da bodo lepše rastle! Herodež je dal sv. Janezu — glavo. Umetnik bo iz marmorja — lep kip. Mačka je svoje kremplje — v ptiča. Mesar je — vola. Mati so — zabel. Vrtnar mora drevju — vršiče. Danes je drvar v gozdu — drva.

115. Sestavi te-le glagole s prikladnimi predponami in napravi s sestavljenimi glagoli kratke stavke!

Kupiti, žagati, brati, voliti, kopati. Na pr. nakupiti. Oče so na sejmu nakupili blaga.

I, lj.

a)

Stol (množ. stoli), vol, sol; mil (mila, milo), bel, vrl; stal (stala, stalo), pel, smel, gorel, hvalil, prišel.

Kadar ne veš, ti je li na koncu besed pisati l ali v (u), podaljšaj besedo, in takoj se ti pokaže, kaj je prav.

b)

1. Krempelj, črevelj, metulj, kralj (kraljica, kraljevati), učitelj, (pisatelj, ravnatelj i. t. d.), postelj, bolj, hmelj.

2. Ključ (ključar, ključavnica i. t. d.), kljuka, kljun, ljudje (ljudski), pljuča, pljuniti, ljub (ljubiti, ljubezen i. t. d.).

3. Grižljaj (smehljaj), streljaj i. t. d.); polje, veselje; milostljiv, škodljiv, potrpežljiv i. t. d.

4. Sab-lja, grab-lje, kap-lja, mrav-lja, živ-ljenje, zem-lja i. t. d.

Te in druge besede pišemo z „lj“. — Pri razstavljanju na zloge se „lj“ ne sme ločiti.

116. Rabi te besede v stavkih! Prepiši jih!

nj.

1. Konj (konjski, konjar i. t. d.), ogenj (ognjen), kostanj (kostanjev), Kranj (kranjski), zastonj, manj (manjši, manjkati).

2. Viš-nja (viš-njev), kuhinja (kuhinjski), luknja (luknjičast), vožnja; vodnjak (uljnjak, zverinjak, kurnjak); branje, žganje, korenje i. t. d., knjiga (knjigar, knjižnica).

3. Jutra-nji, notra-nji, letoš-nji, gore-nji, zad-nji i. t. d.

Te in druge besede pišemo z „nj“. Pri razstavljanju na zloge „nj“ ne smeš ločiti.

117. Rabi te besede v stavkih! Prepiši jih!

118. Povesti:

Pajek in polž. Pajek se je čudil polžu, da stanuje v tako tesni hišici. Rekel je: „Jaz živim pa po palačah. Celo v kraljevih sobanah razpenjam svojo pajčevino.“ Polž mu odgovori, da ne živi rad po tujih stanovanjih. Rajši stanuje v mali svoji hišici.

Tulipan in vijolica. Tulipan je stal blizu vijolice. Bahal se je, da je najlepša cvetica na vrtu. Vijolico je pa zaničeval. Vijolica si nobene besedice ni upala odgovoriti. Nato priteče deklica. Ugleda obe cvetici. Hitro zbeži k mični vijolici in jo utrga. Dehtečo cvetičico prinese materi. Mati se je iz srca razveseli.

Modra miška. Miška ugleda nastavljeno past. V pasti je bil kos slanine. Dobro je vedela, da je ta priprava zelo nevarna. A slanina jo je močno mikala. Miška smukne v past in na lahko povoha slanino. Ko se slanine dotakne, zagrmí in miška mrtva leži.

V. Osebni zaimek.

a)

Mirko: „Kaj delaš?“

Stanko: „Nalogo pišem. Kaj pa ti?“

Mirko: „Jaz sem nalogo že zgotovil; a moj brat je še ni dovršil. On še piše. Tudi moja sestra še ni vsega izdelala. Ona še pleče.“

Stanko: „Kaj pa dela vaše malo dete?“

Mirko: „Ono še spi.“

Pomni: 1. Besedice „jaz“, „ti“, „on“ (ona ono) stavimo namesto imen ali za imena oseb, stvari ali reči. Jaz, ti, on (ona, ono) so osebni zaimki (os. zaim.). — 2. „Jaz“ znači osebo, ki govori (prva oseba); „ti“ znači osebo, s katero govorimo (druga oseba); „on, ona, ono“ znači osebo, stvar ali reč, ki ne govori in s katero ne govorimo (tretja oseba). — 3. „Jaz“ je osebni zaimek prve osebe, „ti“ je osebni zaimek druge, „on“ (ona, ono) je osebni zaimek tretje osebe.

119. Postavi v naslednjih stavkih namesto črte primerne osebne zaimke! — pišem, — računaš. Janezek je najpridnejši učenec; — zna na vsako vprašanje odgovoriti. Ovca in jagnje sta na paši; — se pase, — pa skače. „Kdo je črnilo razlil?“ —; pa nisem sam kriv. Bogumil, — nikoli ne paziš! — sem bil včeraj v šoli, — pa nisi bil.

b)

Kako se glasi gornji pogovor, če se pogovarjata: 1. Mirko in Slavko s Stankom in njegovim bratom, 2. Anica in Stanka z Marico in njeno sestro? Samostalnike brat, sestra, dete postavi v dvojino!

Ednina:

1. os. jaz
2. os. ti
3. os. on, ona, ono

Dvojina:

- midva, midve
- vidva, vidve
- onadva, onidve, onidve.

c)

Kako se glasi gorenji pogovor, če se pogovarjajo: 1. Mirko in več součencev s Stankom in več součenci, 2. Anica in več

tovarišic z Marico in več tovarišicami? Samostalnike brat, sestra in dete postavi v množino!

	<i>Ednina:</i>	<i>Dvojina:</i>	<i>Množina:</i>
1. os.	jaz	midva, midve	mi
2. os.	ti	vidva, vidve	vi
3. os.	on	onadva, onidve, onidve	oni, one, ona.

č)

V šoli.

Učitelj: „N.! Kje pa je danes tvoj brat?“

N.: „Boln je, moral je doma ostati.“

Uč.: „Ali je tvoja sestra tudi bolna?“

N.: „Ne; ona še pride.“

Uč.: (ko so odmolili): „M., ti nisi na razpelo gledal! Ti nisi pobožno molil.“ —

Uč.: „Sedaj bodemo čitali. Najprej bom čital jaz, potem pa vi.“

Uč.: „Kaj vidite na tabli?“

Učenec: „Na tabli vidimo sliko.“

Uč.: „P., ali si že videl divjega petelina?“

P.: „Nisem ga še videl.“

Uč.: „R., ali si ga ti že videl?“

R.: „Jaz sem ga pa že videl.“

Uč.: „S., zakaj pa ne paziš? Ti nikoli ne paziš!“

S.: „Pero mi je padlo pod klop, hotel sem ga pobrati.“

120. Poišči v gorenjih stavkih osebne zaimke in določi jim osebo in število! V katerih stavkih si lahko v mislih dostavimo osebne zaimke, dasi jih ni? Določi tudi njim osebo in število!

Pomni: 1. **Pri glagolih navadno ne stavimo osebnih zaimkov. Stavimo jih le tedaj, kadar jih je treba poudarjati.** 2. **Pazi na besedni red: Jaz sem bolan, ti si bolan, on je bolan i. t. d.; jaz sem moral doma ostati, ti si moral doma ostati, on je moral doma ostati i. t. d.; brez osebnih zaimkov pa tako-le: bolan sem, bolan si, bolan je i. t. d.; moral sem doma ostati, moral si doma ostati, moral je doma ostati.**

121. Poišči v berilu „Tulipan in vijolica“ glagole, povej, ali imajo pri sebi osebni zaimki! (Zakaj?) Če ga ni, dostavi ga in mu določi osebo in število! Stori ravno tako pri berilu „Glas v gozdu“ i. t. d.!

Ljubi Mirko!

Moji ljubi starši so mi dovolili, da Ti pošljem z našim hlapcem jerbašček hrušek. Želim, da bi prav dobro dišale Tebi in Tvojemu bratu. Srčno Te pozdravlja

Tvoj

—, 15. kimavca 1927.

zvesti Janez.

Dragi mi Janezek!

S hruškami, ki si mi jih poslal, si me zelo razveselil. Jako dobro so dišale meni in mojemu bratu. Bile so zelo sladke in sočne. Prav lepo zahvaljujem zanje Tebe in Tvoje dobre starše. Rad se Ti izkažem hvaležnega, kadar bom mogel.

Tvoj

—, 16. kimavca 1927.

prijatelj Mirko.

122. Prepiši ta dva lista!

Ljubi Branko!

Z dovoljenjem svojih dobrih staršev smem povabiti za jutri popoldne tri svojih najljubših součencev k sebi. Prosi svojo mater, da smeš k nam priti! Poskusili bomo na našem vrtu prav mično novo igro. Pri tej Te ne bi radi pogrešali.

Tvoj

—, 18. velikega travna 1927.

Anton.

Dragi Tonček!

Zelo rad bi prišel na Tvoje povabilo k Tebi. A danes ne morem. Moja mati so žalibog zboleli. Nikogar nimajo razen mene. Zato moram pri njih ostati.

Priporoči me svojim dobrim staršem in ne bodi hud na

svojega

zvestega prijatelja

—, velikega travna 1927.

Branka.

123. Čitaj ta lista večkrat in napiši ju na pamet!

Ljuba prijateljica!

Znano Ti je, da danes nisem bila v šoli. Močno me je glava bolela. Predpoldne nisem smela iz postelje. Prosim Te torej, naznani mi, katere naloge smo dobili za ponedeljek! Zapiši jih na listek in daj ga deklici, ki Ti prinese pismo!

Tvoja hvaležna součenka

Datum.

Nežika J.

Ljuba Nežika!

Ne morem Ti pismemo naznaniti nalog, ki smo jih danes dobili. Težko jih je s kratkimi besedami razjasniti. Toda jutri pridem k Tebi in Ti povem, česar je treba. Upam, da boš jutri zopet zdrava, Tega Ti želi

Tvoja

Datum.

Stanka.

124 Prečitaj ta lista večkrat in napiši ju na pamet!

VI. Stavek.

a) Določni glagol.

Drevje: lepo cvesti. Solnce: prijetno sijati. Ptiči: prepevati po drevesih. Pastir: goniti čredo na pašo. Viničarji: rezati in vezati v vinogradih. Otroci: skakati in se igrati po trati. Tudi (jaz) iti na izprehod. Saj biti dan tako krasen!

Napravi iz teh besed stavke! (Tako-le: Drevje lepo cvete i. t. d.)

cvesti (nedoločnik), **cvete** (določni glagol).

Pomni: **Vsak stavek mora imeti najmanj en določni glagol. Brez določnega glagola ni stavka. Določni glagol je najvažnejša beseda v stavku.**

125. Izpremeni te-le skupine besed v stavke! Dobro jutro! Dober dan! Z Bogom! Ne šepetati! Ne po klopeh skakati! Naprej! Danes meni, jutri tebi. Po delu plačilo. Spomladi vsaka čebelica krajcar. Ne lagati! (Tako-le: Želim ti (vam) dobro jutro. Ostanite z Bogom i. t. d.)

b) Najkrajši stavek.

Govorimo. Čitaš. Delate. Pravil sem. Sedé ter pišejo. Prišel boš. Ženeta. Hodiva. Piši! Nesite!

Pomni: **To so stavki. Določni glagol sam v sedanjem, preteklem ali prihodnjem času je najkrajši stavek.**

126. Izpremeni te-le nedoločnike v najkrajše stavke! Rabi različne osebe, različna števila in različne čase! Jahati, klicati, oznanjevati, nakupiti, želeti, popotovati, premišljevati, mahiniti, tresti. Na pr.: Jaham. Jahala sta. Jahali bodo i. t. d. — Določi v teh stavkih glagolsko osebo, število in čas!

c) Povedek.

Govorimo o svojih ljubih starših. Čitaš poučno knjigo. Marljivo delate. Včeraj sem vam pravil o starih Slovanih. V klopéh sedé ter lepo pišejo. Zvečer prideš k nam. Kam pa ženete živino? Rada hodiva v šolo. — Poišči v teh stavkih določne glagole! Določi jim glagolsko osebo, število in čas!

Pomni: 1. **Določni glagol vselej pove, da oseba, stvar ali reč kaj dela. Zato se imenuje določni glagol tudi stavkov povedek (pov.).** — 2. **Ni stavka brez povedka.** — **Razen povedka ima stavek lahko še več raznih besed.**

Čebelica in golobček. Čebelica je padla v vodo. To vidi golobček na bližnjem drevesu. Hitro utrga listek in ga vrže v vodo. Čebelica splava nanj. Tako se je rešila.

Drugi dan je sedel golobček zopet na svojem drevesu. Kmalu se prikraide lovec. Že je nameril puško na golobčka. Zdajci pribrenči čebelica ter piči lovca v roko. Puška počí. Strel je šel mimo. Golobček vesel odleti. Tako je izkazala čebelica golobčku svojo hvaležnost.

127. Poišči v stavkih te povesti povedke! Izpiši jih in jim določi glagolsko osebo, število in čas! Na pr.: Je padla — 3. os. edn. pret. čas.

č) **Osebek.**

Spoštujem očeta in mater. Marljivo pišeš.
 Spoštujeva očeta in mater. Marljivo pišeta.
 Spoštujemo očeta in mater. Marljivo pišete.

Računi pri šolski tabli.
 Računita pri šolski tabli.
 Računijo pri šolski tabli.

Poišči v teh stavkih povedke in določi pri vsakem glagolsko osebo!

Pomni: 1. **Glagolska oseba se imenuje tudi stavkov osebek (oseb).** — 2. **Osebek je torej 1., 2. in 3. glagolska oseba ednine, dvojine ali množine.** — 3. **Osebek tiči v povedku.** — 4. **Vsak stavek ima razen povedka tudi osebek.**

128. Poišči v vsakem stavku berila „Novi součenec“ povedek (določni glagol) in osebek (glagolsko osebo)!

129. Stori ravno tako v berilu „Pridni in leni učnec“, „Prva skrb“, „Tri najžlahtnejše dišave“ i. t. d.!

d) **Osebkova beseda.**

Računi pri šolski tabli. Kdo račun pri šolski tabli? Učenec (učenka) račun pri šolski tabli. — Računita pri šolski tabli. Kdo račun pri šolski tabli? Učenca (učenki) računita pri šolski tabli. — Računijo pri šolski tabli. Kdo račun pri šolski tabli? Učenci (učenke) računijo pri šolski tabli.

Stoji na vrtu. Kaj stoji na vrtu? Jablan stoji na vrtu. — Stojita na vrtu. Kaj stoji na vrtu? Jablani stojita na vrtu. — Stojé na vrtu. Kaj stoji na vrtu? Jablani stojé na vrtu.

Pomni: 1. **Da stavek bolje razumemo, moramo osebek večkrat določiti s posebno besedo.** [Učenec (učenka), učenca (učenki), učenci (učenke); jablan, jablani, jablani.] — 2. **To besedo imenujemo osebkovo besedo (oseb. bes.)** — 3. **Po osebkovi besedi vprašamo z vprašalnico „kdo?“ ali z vprašalnico „kaj?“**

130. Mačka preži na ptice. Bratca skačeta po trati. Dete joče v zibel. Črešnje spomladi krasno cvetó. Delavci kopljejo na polju.

Določi v teh stavkih povedek in osebkovo besedo; izpiši ju tako: preži (pov.) — mačka (oseb. bes.).

131. Napravi prav tako s stavki povestice „Čebelica in golobček“ (str. 39.)! — 132. Napravi prav tako tudi s stavki berila „Božični večer“, „Taščica“ i. t. d.

